

Polacy w Brazylii

Szacunki dotyczące Polaków w Brazylii mówią, że obecnie mieszka tam od 800 tys. do 1,5 mln osób polskiego pochodzenia. Pierwsze zorganizowane grupy pojawiły się w 1869 r. w stanach Santa Catarina i Parana, zaś od roku 1875 w stanie Rio Grande do Sul. W 1890 r. rozpoczęła się "gorączka brazylijska". Do 1914 r. spod zaborów przybyły do Brazylii ponad 104 tys. Polaków, ale bez polskich dokumentów. Emigranci od samego początku zakładali polskie osady, jak Nova Dantzig, gdzie organizowali się w lokalne społeczności, tworzyli szkoły i budowali kościoły. Pionierem polskiego osadnictwa był Edmund Woś-Saporski, z którego inicjatywy Polacy kolonizowali tereny w Paranie, zakładając m.in. miejscowość Pilarzinho koło Kurytyby - region ten był zwany Nova Polonia. Była to przeważnie emigracja chłopska - w Brazylii po zniesieniu niewolnictwa odczuwano dotkliwy brak rąk do pracy, stąd rząd fundował darmowy przejazd i bezpłatne nadanie ziemi. Do 1938 r. emigranci zawierali małżeństwa głównie pomiędzy sobą, podstawowym językiem komunikacji był język polski, kultywowano polskie tradycje i styl życia. Potem prezydent Getulio Vargas rozpoczął proces nacjonalizacji - zamknięto szkoły, w których językiem wykładowym był język inny niż portugalski, zakazano emigrantom używania ich języków ojczystych. Uchwalono ustawy były skierowane przeciw szkolnictwu i prasie mniejszość narodowych - w wyniku ich realizacji zlikwidowano 335 towarzystw polskich i 200 szkół. Wydano rozporządzenie o usunięciu napisów obcych z pomników nagrobnych, fabryk, warsztatów, sklepów itp. Z chwilą wybuchu II wojny światowej powołano Komitet Niesienia Pomocy Ofiarom Wojny w Polsce, a po jej zakończeniu przyjęto emigrantów ze zdemobilizowanych na Zachodzie oddziałów oraz byłych więźniów obozów koncentracyjnych. Przeważała wśród nich inteligencja i robotnicy wykwalifikowani. W latach powojennych polscy Brazylijczycy zaczęli tracić kontakt z Polską, zanikł zwyczaj czytania po polsku, zabrakło zainteresowania wydarzeniami w Polsce. Potomkowie polskich emigrantów powoli stali się Brazylijczykami. Odrodzenie świadomości narodowej nastąpiło po wyborze Karola Wojtyły na papieża i powstaniu "Solidarności" - wydarzenia te były głośnie w mediach.

W 1989 r. powstała w Kurytybie Federacja Stowarzyszeń Polonijnych w Brazylii POLBRAS, a w 1990 do życia powołano **BRASPOL - Centralną Reprezentację Wspólnoty Brazylijsko-Polskiej w Brazylii**. Obecnie istnieją 333 oddziały BRASPOL-u w 16 z 27 stanów Brazylii. W większości korzystają one ze wspólnotowych obiektów przy kościołach, kaplicach i instytucjach społecznych. Działalność oddziałów obejmuje spotkania świąteczne, obchody rocznic narodowych, wystawy, festyny z daniami kuchni polskiej. Przy

BRASPOL-u działają chóry i zespoły folklorystyczne, organizowane są również kursy języka polskiego na poziomie podstawowym. BRASPOL jest zarejestrowany jako stowarzyszenie społeczne osób fizycznych i prawnych. Oddziały terenowe nie posiadają osobowości prawnej i działają jako filie Zarządu Krajowego. W oddziałach terenowych nie ma członków, tylko zarządy działające jako pełnomocnicy Zarządu Krajowego - ma to ułatwić działanie, ponieważ ludzie w terenie są nieufni i nie chcą formalnie należeć do stowarzyszeń. Zarząd Krajowy składa się z 16 osób z Kurytyby i 15 wiceprezesów z oddziałów stanowych. Prezesem Zarządu Krajowego jest od chwili powstania organizacji p. Rizio Wachowicz. Od dwóch lat Stowarzyszenie "Wspólnota Polska" współpracuje blisko z oddziałami BRASPOL-u w stanie Rio Grande do Sul (Aurea, Bento Goncalves, Casca, Caxias do Sul i Nova Prata), dzięki pomocy p. Andre Hamerskiego.

KURYTYBA

Uniao Juventus - działa już 110 lat, jest rodzajem spółki 190 udziałowców, jego prezesem jest p. Marian Kurzac. Od kilku lat prowadzi budowę klubu sportowo-rekreacyjnego na przedmieściu Kurytyby. Inwestycja przeznaczona dla ok. 1000 członków składa się z boisk, sal gimnastycznych, basenów, siłowni, restauracji i parkingu dla kilkuset samochodów.

Towarzystwo Polsko-Brazylijskie im. Marszałka Piłsudskiego - działa 108 lat, od kilku lat jego prezes p. Ana Maria Golas występuje wspólnie z prezesem BRASPOL p. Rizio Wachowiczem z wnioskiem o budowę Domu Polskiego w Kurytybie.

Parafia pod wezwaniem św. Stanisława - polska parafia obchodząca w tym roku swe stulecie, jej proboszczem jest ks. Zenon Sikorski. Są tu odprawiane Msze św. w języku polskim, w każdą niedzielę jest prowadzony nieodpłatnie kurs języka polskiego. W okresie Wielkiego Postu jest też po polsku odprawiana Droga Krzyżowa.

Towarzystwo "Warszawa" w Sao Bento do Sul - powstało w 1988 r., liderami są Joao Ciescilinski i Marco Aurelio Wiliczinski. Towarzystwo prowadzi działalność kulturalną, raz w tygodniu kurs języka polskiego, dwie grupy folklorystyczne, program radiowy "Liberdade", chór. W jego ramach

działa Izba Handlowo-Gospodarcza Brasil-Polonia. Te same osoby wydają Gazetę "Polska w Brazylii". "Wspólnota Polska" dofinansowuje jej wydawanie od roku 2008. W ubiegłym roku Towarzystwo pomogło w przygotowaniu uroczystego posiedzenia Rady Miasta, poświęconego obchodom Dnia Imigracji Polskiej.

Katedra Języka Polskiego - od marca na Uniwersytecie Federalnym Parany w Kurytybie rozpoczęły się zajęcia w katedrze polonistyki. Są to pierwsze pełne studia polonistyczne w Ameryce Łacińskiej.

Kurs dla nauczycieli języka polskiego - od roku 2007 Stowarzyszenie "Wspólnota Polska" wspólnie z Konsulatem Generalnym RP w Kurytybie organizuje kurs "metody nauczania języka polskiego jako obcego". Bierze w nich corocznie udział około 50 osób z terenu całej Brazylii.

SAO PAULO

Polonia w Sao Paulo to drugie i trzecie pokolenie emigrantów - potomkowie robotników zatrudnionych w wielkim przemyśle, oraz emigracji powojennej (grupa przedstawicieli polskich rodów arystokratycznych oraz inteligencji, a także żołnierze Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie).

Towarzystwo Brazylijskie Kultury Polskiej im. J. Piłsudskiego - prezes Janusz Majewicz. Towarzystwo liczy kilkanaście osób w bardzo podeszłym wieku.

Towarzystwo im. Romana Sanguszki - jest właścicielem Domu Kultury Polskiej im. R. Sanguszki. Towarzystwo liczy obecnie 6 osób, które wywodzą się z dawnego "Klubu 44" - stowarzyszenia utworzonego przez wojenną emigrację inteligencką. Dom Polski w końcu roku 2009 został sprzedany i obecnie organizacje polskie w Sao Paulo nie mają siedziby.

Polskie Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe "Apolec" - prezes Nelson Pietroski. Stowarzyszenie powstało w 2005 r. na bazie szkoły języka

polskiego, którą prowadzi pod opieką Konsulatu Generalnego RP prof. Barbara Rzycki. "Apolec" zrzesza ok. 120 członków, głównie ludzi młodych. W jego ramach działa też chór, liczący 30 osób i współpracuje zespół taneczny "Wiosna". W szkole prof. Rzycki uczy się ok. 200 osób w wieku 13-80 lat. Zajęcia odbywają się na czterech poziomach. Stowarzyszenie wydaje kwartalnik "Głos Polonii Paulistańskiej". Zarówno pismo, jak i działalność programowa jest regularnie dofinansowywana przez "Wspólnotę Polską".

RIO DE JANEIRO

Towarzystwo Dobroczynne Polonia - działa od 119 lat, liczy około 300 członków, są to głównie osoby starszym wieku. Prezesem jest p. Alina Felczak. W latach 2001 -2003 SWP dofinansowało budowę Domu Młodzieży będącego własnością Towarzystwa Dobroczynnego Polonia.

Polonia Carioca - cykliczny festiwal kultury polskiej, organizowany przy współpracy polskich i brazylijskich artystów. Brał w nim aktywny udział p. Tomasz Łychowski - poeta, malarz i działacz polonijny.

Stowarzyszenie "Orzeł Biały" w Agua Branca - w miejscowości tej polscy osadnicy pojawili się w latach 20-tych ubiegłego wieku. Ich potomkowie działają w Centrum Kultury Polskiej, działającym od 2006 r., wybudowanym przez Stowarzyszenie "Wspólnota Polska". Co roku w Agua Branca organizowane są obchody Dnia Imigranta Polskiego. Proboszczem w miejscowej parafii jest ks. Zbigniew Czerniak z Towarzystwa Chrystusowego, który aktywizuje miejscową społeczność. SWP od roku 2007 dofinansowuje działalność programową i utrzymanie Centrum Kultury Polskiej. Przekazaliśmy również stroje ludowe i polskie książki.

Polska Misja Katolicka w Brazylii: <http://www.tchr.org/pmkcuritiba/>

Opr. **Iwona Popławska**